

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marko Berkopec

**Nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja, ki jih uporabljajo slovenske
obrambno-varnostne strukture**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marko Berkopec

Mentor: doc. dr. Uroš Svete

**Nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja, ki jih uporabljajo slovenske
obrambno-varnostne strukture**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Hvala mentorju, doc. dr. Urošu Svetetu, za strokovno vodstvo, angažiranost in pomoč.

Hvala Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije in Mitji Hrovatu za pomoč pri pridobivanju literature in podatkov.

Največja zahvala mojim najbližjim, mami Mariji, očetu Andreju in bratu Simonu, za podporo, pomoč ter potrpljenje skozi celoten študijski proces. Za to iskrena hvala tudi bratrancu Jožetu. Posebna zahvala mojemu dekletu Darji za navdih, potrpljenje, pomoč ter neomajno in konstantno podporo.

Hvala tudi vsem, ki niste bili omenjeni, pa ste vseeno prispevali svoj del k nastanku tega diplomskega dela.

Hvala.

Nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja, ki jih uporabljajo Slovenske obrambno-varnostne strukture

Nekatera nesmrtonosna orožja so v uporabi že več desetletij, in sicer predvsem v strukturah, pristojnih za varnost v posameznih državah, razvoj podobnih orožij pa se nadaljuje tudi danes. V slovenskih obrambno-varnostnih strukturah so v uporabi manj kot smrtonosno kinetično strelivo, udarna orožja, plinska sredstva in tekočine ter vodni curek. Manj kot smrtonosna udarna orožja ter plinska sredstva in tekočine uporabljata v Sloveniji tako vojska kot policija, medtem ko vodni curek in manj kot smrtonosno kinetično strelivo uporablja zgolj policija. Policija lahko ta sredstva pooblaščno uporablja znotraj Slovenije, medtem ko je njihova uporaba večini enot vojske dovoljena le na mednarodnih misijah v tujini. Pri uporabi nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij nikoli ne sme biti odpravljeno moralno razlikovanje med borcem in neborcem, to orožje tudi ne sme postati tehnološka rešitev moralnih in strateških vprašanj ali način, kako vojne narediti bolj sprejemljive.

Ključne besede: nesmrtonosno orožje, manj kot smrtonosno orožje, obrambne strukture, varnostne strukture.

Non-lethal and less than lethal weapons used by Slovenian defense and security structures

Some non-lethal weapons are being used for decades mainly by structures responsible for state security. The development of this kind of weapons continues through this day and age. Slovenian defense and security structures use less than lethal kinetic ammunition, striking weapons, gasses and liquids and also water jet. Less than lethal striking weapons, gasses and liquids are used both by the Slovenian armed forces and Slovenian police, whereas less than lethal kinetic ammunition and water jet are used solely by the police. Police is authorized to use these means within Slovenian borders while the majority of the Slovenian armed forces units can use them only on international operations conducted abroad. When using non-lethal and less than lethal weapons, there must always be clear, that these weapons are never to be used indiscriminately on combatants and non-combatants and also must never become the technological solution for moral or strategic questions. They never must be seen as a way, to make wars more acceptable.

Key words: non-lethal weapons, less than lethal weapons, defense structures, security structures.

Kazalo

1 Uvod	6
2 Hipoteze in metodologija	7
2.1 Hipoteze	7
2.2 Metodologija	7
3 Definicije temeljnih pojmov	8
4 Zgodovina uporabe nesmrtonosnih orožij	10
5 Vrste nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij.....	11
5.1 Manj kot smrtonosno kinetično strelivo	12
5.2 Manj kot smrtonosna udarna orožja	15
5.3 Manj kot smrtonosna plinska sredstva in tekočine	15
5.4 Manj kot smrtonosne električne naprave	17
5.5 Vodni curek.....	19
6 Slovenske obrambno-varnostne strukture, ki uporabljajo nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja.....	19
6.1 Slovenska vojska	20
6.2 Slovenska policija.....	21
7 Etične dileme v zvezi z uporabo nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij.....	22
8 Sklep in verifikacija hipotez	28
9 Literatura	30
Priloga A: Intervju z Gregorjem Potočnikom, pomočnikom za vojaško policijo v 1. brigadi Slovenske vojske.....	32

1Uvod

V današnjem času so, še posebej v razvitem zahodnem svetu, pereča tema človekove pravice. Ta sklop človekovega bivanja znotraj urejene države je nekaj, čemur je namenjene veliko pozornosti, še posebej pa je izpostavljena pravica do življenja. Pojavlja se namreč tendenca, da si tako državni kot nedržavni deležniki prizadevajo, da bi čim bolj obvarovali življenja slehernega državljana in človeka na splošno. Posledično so vse grožnje človeškemu življenju predmet kritik in se zato deluje v smeri njihovega odpravljanja.

Pomembni področji glede zmanjševanja ogrožanja človeških življenj sta področji obrambe in notranje varnosti. Tu si pristojni prizadevajo, da bi tako z uporabo primernih postopkov kot tudi z uporabo ustreznih tehničnih sredstev zmanjšali količino škodljivih posledic izvajanja nalog. Potrebno je namreč vedeti, da so naloge na področju obrambe in notranje varnosti ključnega pomena za obstoj družbe, in jih zato, kljub temu da so pri njihovem izvajanju potencialno ogrožena človeška življenja, ni mogoče preprosto prenehati izvajati. Izvajalci teh nalog, obrambno-varnostne strukture, se tega zavedajo, zato svoje zmogljivosti razvijajo v smeri zmanjševanja smrtonosnosti, ne pa tudi zmanjševanja učinkovitosti. V ta namen so bila tudi razvita nesmrtonosna in manj smrtonosna orožja, ki (naj bi) omogočajo/-ila učinkovito izvajanje obrambno-varnostnih nalog brez nepotrebnih človeških žrtev. To seveda ne pomeni, da obrambno varnostne strukture ne uporabljajo več klasičnega orožja, pomeni le, da to orožje uporabljajo na tistih mestih, kjer zaradi okoliščin nimajo druge izbire.

Diplomsko delo na izbrano temo smo pripravili predvsem zato, ker do sedaj še ni podobnega dela, ki bi na enem mestu zbralo tako pooblastila slovenske policije kot tudi vojske glede uporabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij ter značilnosti tovrstnih sredstev. Drugi razlog pa je, da se večina literature na temo nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij osredotoča predvsem na najmodernejše vrste teh orožij, ki so še v fazi testiranja, ali pa jih uporabljajo le najbogatejše ter najbolj razvite države, premalo pa je relevantne literature o tovrstnih orožjih, katerih uporaba je splošno razširjena.

Cilj diplomskega dela je ugotoviti, katera nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja uporabljajo slovenske obrambno-varnostne strukture, kakšna je pravna podlaga za uporabo, kakšne so značilnosti teh sredstev in kakšni so splošni etični vidiki glede uporabe tovrstnega orožja.

2 Hipoteze in metodologija

2.1 Hipoteze

Pri našem delu, nas bodo vodile tri hipoteze.

- **Hipoteza 1:**

Uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij v slovenskih obrambno-varnostnih strukturah je zaradi pomembnosti tematike v slovenski zakonodaji celostno opredeljena.

- **Hipoteza 2:**

Uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij je zaradi povzročitve ljudem blažjih in ne trajnih poškodb, v etičnem smislu v vsakem primeru sprejemljiva.

- **Hipoteza 3:**

Ker v številnih državah, s katerimi Slovenija sodeluje na obrambnem in varnostnem področju, uporabljajo manj kot smrtonosne električne naprave, te naprave uporabljajo tudi v slovenskih obrambno-varnostnih strukturah.

2.2 Metodologija

Prva metoda, ki smo jo uporabili je **metoda analize in sinteze primarnih in sekundarnih virov**. Pri primarnih virih smo uporabili zakone in pravilnike, v sklop sekundarnih virov pa sodijo strokovni članki in knjige. Za obširnejšo analizo strokovnih člankov smo se odločili predvsem zaradi njihove časovne relevantnosti.

Z **analitično-sintetično** metodo smo na začetku dela želeli prikazati postopen razvoj uporabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij v obrambno-varnostnih strukturah.

Pri opisovanju lastnosti nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij in okoliščinah njihove uporabe smo uporabljali tudi **deskriptivno metodo**.

Intervju smo uporabili za razjasnitev podrobnosti glede uporabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij v slovenski vojski in policiji, česar ni bilo mogoče razbrati iz zakonov in pravilnikov.

3 Definicije temeljnih pojmov

Obrambno-varnostne strukture

Obrambne strukture so sestavljene iz oboroženih sil in enot civilne obrambe, namenjene so odvrčanju morebitnih zunanjih napadalcev, obrambi državnega ozemlja, neoboroženemu upiranju agresorju, zagotavljanju delovanja političnega sistema in drugih družbenih podsistemov, zaščiti prebivalstva in materialnih dobrin ter odpravljanju posledic agresije (Grizold v Luard 2001, 134–135).

Varnostne strukture (v primeru tega diplomskega dela se izraz varnost nanaša na notranjo varnost, ki jo zagotavljajo državni deležniki) pa so sestavljene iz policije, drugih nadzornih organov in pravosodja. Namen teh struktur je ohranjanje spoštovanja zakonov in javnega reda znotraj države, izvajanje »informativne« dejavnosti in skrb za zaščito vseh elementov, ki sestavljajo družbeno infrastrukturo. Med varnostne strukture pa je sicer možno prišteti tudi različne oblike privatizacije notranje varnosti (Grizold v Luard 2001, 134).

V diplomskem delu bomo izmed obrambnih struktur podrobneje obravnavali Slovensko vojsko z vsemi njenimi enotami, izmed (notranje)varnostnih struktur pa bo poudarek na slovenski policiji.

Nesmrtosna in manj kot smrtonosna orožja

NATO definira nesmrtonosna orožja kot orožja, ki so zasnovana in razvita tako, da onemogočijo gibanje, oziroma odbijejo napad osebe, proti kateri so uporabljena, ter pri tem ne povzročajo smrtnih žrtev ali trajnih poškodb. Lahko so uporabljena tudi za onesposobitev opreme na način, ki povzroči minimalno količino neželene škode ali škodljivih vplivov na okolje (NATO 1999).

Ministrstvo za obrambo ZDA (The US Department of Defense) definira kot nesmrtonosna orožja vsa orožja, naprave in streliva, kateri so posebej zasnovani in se v prvi vrsti uporabljajo za takojšnjo onesposobitev oseb ali materialno tehničnih sredstev z minimalnimi smrtnimi žrtvami, trajnimi poškodbami oseb in neželenimi poškodbami na lastnini, območju uporabe ali okolju. Namen nesmrtonosnih orožij je, da povzročijo reverzibilne učinke na osebah in materialno tehničnih sredstvih. Nesmrtonosna orožja so zasnovana in uporabljena z namenom doseganja vojaških ciljev z minimalnimi človeškimi žrtvami in poškodbami lastnine ali opreme (Ministrstvo za obrambo ZDA v Lundquist 2012, 40).

V zadnjem času uporabljamo tudi izraz manj kot smrtonosna orožja, kajti pri uporabi teh orožij lahko pride do smrtnih žrtev, so pa manj verjetne kot pri uporabi tradicionalnih orožij. Ta orožja torej lahko povzročijo smrt, a to ni njihov namen (Annati v Lundquist 2012, 40; Lewer in Schofield v Kaurin 2010, 102).

Nesmrtosna orožja se razlikujejo od klasičnih orožij, nekaterih od njih pa sploh ne moremo opredeliti kot orožja. Namen nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij je, da ponudijo uporabniku na bojnem polju poleg ubijanja nasprotnikov tudi druge alternative. Ena od značilnosti vojn v današnjem času namreč je, da je na bojišču poleg nasprotnikovih bojevnikov tudi veliko civilistov in drugih oseb, za katere vojak v dani situaciji ne more biti popolnoma prepričan, ali ga ogrožajo ali ne, saj nimajo statusa borca, kljub temu pa izvajajo sumljive aktivnosti. Zaradi tega dejstva mora biti vojak opremljen z sredstvi, s katerimi bo osebe, s katerimi je soočen, lahko posvaril in jih s tem odvrnil od morebitnega napada ali pa jih bo onеспособil do te mere, da ne bodo več predstavljale grožnje. Ob tem je ključno, da sila, ki jo vojak uporabi, ne povzroči smrtnih žrtev ali trajnih poškodb. Predvsem v zahodnem svetu se namreč krepijo težnje po večjem spoštovanju človeškega življenja in zmanjšanju nepotrebnih žrtev, posledica česar je tudi zagovarjanje ideje družbe brez vojn in uporabe nesmrtonosnih orožij (Lundquist 2012, 40; Orbons 2010, 80).

V vsaki državi so nesmrtonosna orožja opredeljena nekoliko drugače in drugačna je tudi zakonodaja za posamezno vrsto teh orožij. Tako je na primer v Italiji vojski (karabinjerjem) dovoljena uporaba solzivca, ni pa jim dovoljeno uporabljati električnih paralizatorjev, gumijastih nabojev ali zaslepljujočih laserjev, v Veliki Britaniji pa je ravno obratno. V Franciji in ZDA lahko električne paralizatorje posedujejo tudi civilisti, medtem ko jih lahko v Veliki Britaniji, Avstriji, Nemčiji in na Portugalskem uporabljajo le policisti, v Italiji in na Švedskem pa so prepovedani. Nadalje se tudi izraz v katerem so zajeta tovrstna orožja spreminja od države to države. Tako je v Evropski obrambni organizaciji (European Defence Agency – EDA) na primer govora o nesmrtonosnih zmogljivostih, saj so vključena tudi materialno-tehnična sredstva, za katera ne moremo reči, da so orožja (na primer naletne ograje). V skladu z opredelitvijo Ministrstva za obrambo Nemčije o nesmrtonosnih orožjih tam govorijo v sklopu nesmrtonosnih sredstev. V ZDA in Veliki Britaniji pa je priljubljen izraz manj kot smrtonosna orožja (Annati v Lunquist 2012, 40; Lunquist 2012, 40).

Kljub različnim opredelitvam pa se na področju nesmrtonosnih orožij odvija tudi sodelovanje med državami. Kot forum za izmenjavo mnenj in posvetovanje je bila leta 1999 ustanovljena

Evropska delovna skupina za nesmrtonosno orožje. Skupina ni povezana z Evropsko unijo ali NATO. Trenutno je v tej delovni skupini 13 držav, med njimi ni Slovenije, predseduje pa ji Massimo Annati (Lunquist 2012, 40).

4 Zgodovina uporabe nesmrtonosnih orožij

Nekatera nesmrtonosna orožja (npr. policijska palica) so v uporabi že več desetletij, in sicer predvsem v strukturah odgovornih za varnost v posameznih državah. Te strukture so nesmrtonosno orožje uporabljale in ga še vedno uporabljajo proti lastnim državljanom z namenom zagotavljanja reda in miru v državi. V obrambnih strukturah, s tem so mišljene predvsem državne vojske, pa se je potreba po nesmrtonosnih orožjih pojavila relativno pozno, predvsem po koncu hladne vojne. V tem času so številne države s svojimi vojskami namreč začele sodelovati v »mirovnih, humanitarnih in drugih operacijah, drugačnih od vojne« (Žabkar 2007, 257). Skladno s tem so potrebovale nekoliko drugačno orožje, ki bi jim olajšalo opravljanje nalog. V teh operacijah po hladni vojni so se vojaki znašli v okolju, ki je od njih zahtevalo, da uporabljajo smrtonosno silo v bližini civilnega prebivalstva. Taktike gibanj oziroma oboroženih skupin, proti katerim so vojaki delovali, so namreč temeljile in še vedno temeljijo na onemogočanju klasičnega vojskovanja. Predvsem gre tu za zabris razlikovanja med borci in neborci z umikom razpoznavnih znakov ter delovanjem v urbanem okolju (Kaurin 2010, 102; Orbons 2010, 78–79; Žabkar 2007, 257).

Te operacije so bile večinoma vodene pod okriljem Organizacije združenih narodov (OZN) in so kot take imele politične omejitve glede uporabe vojaške sile. Enote, ki so izvajale naloge, so torej lahko izbirale med uporabo smrtonosne sile in s tem poseganjem po skrajnem sredstvu ter med opazovanjem dogodkov, ki so se razvijali pred njimi. Tako omejena izbira sredstev je vojakom onemogočala učinkovito delovanje, saj velikokrat nobena izmed možnosti ni bila ustrezna. Dodaten dejavnik, ki je oteževal izvajanje teh operacij OZN, pa je bila vse večja prisotnost mednarodnih medijev na bojišču, oziroma tako imenovani »CNN učinek«. Pri tem gre za spremljanje vsake poteze oboroženih sil, kar je sicer prispevalo k boljši informiranosti javnosti, hkrati pa je lahko tudi škodljivo vplivalo na operacijo. Vsako napako oboroženih sil, predvsem pa tiste, ki so namerno ali nenamerno povzročile smrt civilistov, so mediji namreč še dodatno napihnili ter s tem zmanjšali politično podporo operaciji tudi do te mere, da je bilo ogroženo njeno dokončanje (Lewer 2003, 20; Orbons 2010, 79).

Brutalnost vojne, s katero je bila na ta način seznanjena širša mednarodna javnost, in burni odzivi, ki so sledili, so spodbudili politike in oborožene sile, da razmislijo o alternativah klasičnega orožja. Nedolgo po koncu hladne vojne so v oboroženih silah torej začeli uvajati nesmrtonosno orožje, ki je do takrat veljalo predvsem za opremo policije in ostalih struktur, ki so se ukvarjale z notranjo varnostjo. Ta orožja so predstavljala nekakšno srednjo pot med opozorili in uporabo smrtonosne sile («between shouting and shooting») (Lundquist 2012, 40), z namenom zmanjšati trpljenje ljudi, ki se tako ali drugače znajdejo v oboroženem spopadu. Od takrat naprej se je raziskovanje in razvoj nesmrtonosnih orožij nadaljevalo, in sicer predvsem v smeri izboljšanja obstoječih tipov tovrstnega orožja. Z uporabo sodobne tehnologije pa se ponujajo tudi možnosti za orožja, ki temeljijo na popolnoma novih načelih delovanja (Enemark 2008, 200; Lewer 2003, 20; Orbons 2010, 79).

5 Vrste nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij

Na podlagi pregleda strokovne literature in znanja pridobljenega v študijskem procesu lahko identificiramo pet vrst nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij, za katere obstaja verjetnost, da jih uporabljajo tudi slovenske obrambno-varnostne strukture. Nato smo preverili, katera sredstva dejansko uporabljajo in podatke združili v tabeli. Pri tem velja opozoriti, da na tej točki diplomskega dela še ne upoštevamo kje, v Sloveniji ali v tujini, določena struktura uporablja neko vrsto orožja, ampak se osredotočamo zgolj na to, ali struktura uporablja to orožje ali ne.

Tabela 5.1: Nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja v Slovenski vojski in policiji.

	slovenska policija	Slovenska vojska
Manj kot smrtonosno kinetično strelivo.	DA	NE
Manj kot smrtonosna udarna orožja.	DA	DA
Manj kot smrtonosna plinska sredstva in tekočine.	DA	DA
Manj kot smrtonosne električne naprave.	NE	NE
Vodni curek.	DA	NE

Vir: Lastna izdelava.

Iz tabele 1 je razvidno, da manj kot smrtonosna udarna orožja ter plinska sredstva in tekočine uporabljata tako vojska kot policija, medtem ko vodni curek in manj kot smrtonosno kinetično strelivo uporablja zgolj policija. Manj kot smrtonosnih električnih naprav ne uporabljata niti vojska niti policija.

V nadaljevanju bomo vsako vrst orožja tudi podrobneje opisali.

5.1 Manj kot smrtonosno kinetično strelivo

Gre za širok nabor sredstev, ki na podlagi manj kot smrtonosne kinetične sile delujejo na človeške tarče. Če se navežemo na slovensko zakonodajo, so tam (v Pravilniku o policijskih pooblastilih) kot ena možnost manj smrtonosnega kinetičnega streliva navedeni gumijasti izstrelki. Glavni namen manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva je, da z uporabo kinetične energije zagotovi začasno onesposobitev zadete osebe in ji s tem onemogoči nadaljnje izvajanje nezakonitih ali nevarnih aktivnosti brez trajnih poškodb. Izstrelak je oblikovan tako, da povzroči bolečino, draženje in minimalno telesno poškodbo na mestu zadetka in ima omejitve glede minimalne in maksimalne razdalje, na kateri ga lahko uporabljamo. Uporaba na preveliki razdalji na tarčo nima zelenega učinka, uporaba na premajhni razdalji pa lahko vodi do smrtnih poškodb. Posledice, ki jih uporaba tega orožja povzroči, so torej odvisne od več dejavnikov, in sicer od telesne zgradbe zadete osebe, vrste njenih oblačil, mesta zadetka, oddaljenosti itd. Poleg tega pa je potrebno upoštevati še dejstvo, da uporabnik tega orožja po njem po navadi poseže v stresni situaciji, ko se mora hitro odločiti in mu za merjenje ostane malo časa. Zelo optimistične so torej domneve, da lahko uporabnik v takih pogojih orožje uporabi na optimalen način. Zaradi teh razlogov je to strelivo, ki je bilo nekdanje opredeljeno kot nesmrtonosno, dobilo oznako manj kot smrtonosno (Bigatti 2008, 78; Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 86. člen; Orbons 2010, 86).

Manj smrtonosno kinetično strelivo v grobem delimo na dva različna tipa, to je na strelivo, pri katerem je izstrelak ločen od pogonskega polnjenja, in strelivo v obliki enovitega naboja s tulcem. Cilj konstruktorjev obeh tipov pa je uspešno delovanje na čim daljši razdalji. Možnost, ki vključuje ločeno pogonsko polnjenje, velja za zastarelo in vključuje nekakšen izstreljevalni nastavek v obliki valja, ki ga namestimo na konec cevi standardne jurišne puške. V ta nastavek potem namestimo izstrelak, izstrelimo pa ga s pomočjo posebnega naboja za jurišno puško. Pri strelivu z ločenim pogonskim polnjenjem uporabljamo izstrelke, ki so sestavljeni iz približno 15 gumijastih kroglic (masa posamezne znaša 17 gramov, začetna hitrost znaša 78 m/s) s kovinskim jedrom in jih uporabljamo na razdalji med 30 in 80 metrov,

oziroma iz treh takšnih kroglic (začetna hitrost kroglic znaša 130 m/s) za uporabo na razdalji med 40 in 70 metri. Pri uporabi tega streliva je zelo pomembno, da ga uporabljamo skladno z njegovim minimalnim in maksimalnim dometom. Pri maksimalnem dometu je treba predvsem upoštevati, da je pri streljanju na daljše razdalje tarčo zaradi nenatančnosti orožja precej težko zadeti, po drugi strani pa se zaradi uporabe izstrelka sestavljenega iz več kroglic z vsakim metrom povečuje raztros kroglic in s tem verjetnost, da bodo zadete nedolžne osebe. Pri minimalnem dometu pa je potrebno povedati, da je to strelivo na majhnih razdaljah zelo nevarno in potencialno smrtonosno, zato je v navodilih za uporabo zapisano, da je priporočena uporaba s pomočjo učinka odboja rikošeja, ne pa streljanje neposredno na tarčo. Kritiki tovrstnih navodil pravijo, da ta ne upoštevajo realne situacije, v kateri je uporabnik soočen z nasilno množico in nima časa, da bi v trenutku ustrezno ocenil vrsto terena in izračunal potrebne parametre, ki so potrebni za učinkovito streljanje predvsem pa zadevanje s pomočjo rikošeja. Uporaba tovrstnega streliva je zaradi vseh omenjenih lastnosti v preteklosti tako povzročila veliko težjih poškodb in se je pod vplivom medijskih in političnih pritiskov močno zmanjšala (Annati 2012, 49; Bigatti 2008, 79).

Iskanje alternativnih rešitev je pripeljalo do razvoja manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva v obliki enovitega naboja s tulcem. Tudi pri tem strelivu je sicer potrebno upoštevati, da ima potencial povzročiti hude poškodbe in celo smrt ter ga je potrebno uporabljati skladno s tem. Strelivo z enovitim nabojem delimo na dve podvrsti, in sicer na strelivo, ki ga lahko uporabljamo za standardna orožja, in tisto, ki zahteva posebno orožje. Strelivo, ki je skladno s tistimi za standardna orožja in vsebuje namesto klasičnega kovinskega gumijast izstrelek, je na voljo v najrazličnejših kalibrih, a ni bilo nikoli sprejeto kot splošno sredstvo za delovanje proti izgreznikom. Med drugim ga uporabljamo za vadbo streljanja v zaprtih prostorih. Največji kaliber tega streliva izdelujejo za potezno šibrenico kalibra 18,5 mm ali tako imenovano »12 gauge« šibrenico. To orožje je splošno razširjeno med policijskimi enotami po vsem svetu in skladno s tem je zaradi obsežnega preučevanja na voljo veliko različnih vrst manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva v obliki enovitega naboja. Na voljo so tako naboji sestavljeni iz več manjših gumijastih kroglic oziroma šiber kot tudi naboji z enim izstrelkom, ki je prav tako iz gume (ang. baton round). Naboji, ki vsebujejo šibre, so po navadi sestavljeni ali iz 20-25 kroglic s premerom med 5 in 8 milimetrov ali iz treh kroglic premera 18 milimetrov. Naboji z enim izstrelkom pa vsebujejo cilindrično oblikovan gumijast izstrelek. Uporabne razdalje so odvisne od začetne hitrosti in mase kroglic ter so po navadi zajete med 3

in 30 metrov. Obstaja tudi strelivo z manjšim polnjenjem, ki je še vedno nevarno, a je uporabno tudi za tarče v neposredni bližini. (Bigatti 2008, 79; Hunter in Greaves 2002, 29).

Med manj kot smrtonosno kinetično strelivo z enovitim nabojem pa spadajo tudi naboji v obliki nekakšnih vrečk iz balističnih materialov, katere so napolnjene z drobnimi delci iz različnih materialov. Glede na obliko teh vrečk poznamo dva različna modela, in sicer tako imenovani »bean bag« ter »sock« model. Oba modela sta namenjena neposrednemu zadetku, a delujeta po nekoliko različnih načelih. Pri modelu »bean bag« ima izstrelak obliko vrečke, ki nekoliko spominja na nekakšen sploščen kvader. Sama vrečka je, kot že omenjeno, narejena iz balističnega materiala, napolnjena pa je z zelo majhnimi svinčenimi delci ali delci iz drugega materiala s primerno maso. Takoj po izstrelitvi naboja se vrečka z delci razširi in na ta način zmanjša silo, s katero udari v tarčo, ter tako zmanjša možnost preboja v človeško telo. Zaradi teh lastnosti je uporabni domet tega streliva relativno majhen in sega do nekaj več kot 10 metrov. Kot pri ostalem strelivu podobnega tipa, je tudi tu potrebno upoštevati omejitve glede minimalne razdalje, ki znaša 3 do 4 metre. Če strelivo uporabljamo na premajhni razdalji, obstaja možnost, da drobni svinčeni delci prebijejo kožo ter rebra in lahko poškodujejo srce oziroma kakšen drug organ. Pri uporabi modela »bean bag« se je torej potrebno zavedati, da gre za strelivo z relativno majhnim razponom uporabnega dometa. Z modelom »sock« so konstruktorji želeli izboljšati domet streliva in njegovo natančnost tako, da so spremenili njegove aerodinamične lastnosti. Izstrelak tega modela ima vrečko v obliki jajca, ki je napolnjena s svinčenimi delci ali z železovim prahom. Na zadnji strani izstrelka je tudi nekakšen rep, ki med letom deluje kot stabilizator. Nova izvedenka tega modela v vrečki ne vsebuje kovinskih delcev, pač pa tekočino, s čimer je možnost preboja kože tudi pri streljih iz neposredne bližine praktično nemogoča. Uporaba obeh modelov streliva z »vrečko« je razširjena med obrambno-varnostnimi strukturami po vsem svetu (Bigatti 2008, 79).

V obrambno-varnostnih strukturah pa uporabljajo tudi kinetično strelivo z neovitim nabojem večjega kalibra, s premerom 37 oziroma 40 milimetrov. Možnih je več izvedenk, od takšnih z enim gumijastim izstrelkom do takšnih, ki izstreljujejo različno število gumijastih kroglic. To strelivo lahko uporabljamo skupaj z namensko izdelanimi enostrelnimi ali večstrelnimi orožji ali pa z bombometi. Med oboroženimi silami, ki opravljajo mednarodne mirovne misije, je tako posebej priljubljeno strelivo kalibra 40x46R, ki je kompatibilno s standardnimi podcevnimi bombometi jurišnih pušk. Za uporabo teh izstrelkov z večjim kalibrom so strokovnjaki oblikovali tudi navodila za uporabo, z aplikacijo katerih naj bi se zmanjšala verjetnost težjih poškodb. Smernice lahko strnemo v tri točke.

1. Naboj je dovoljeno izstreljevati samo takrat, kadar točno vemo, katera oseba je naša tarča. Ni torej dovoljeno »na slepo« streljati v množico.
2. Naboji morajo biti izstreljeni tako, da tarčo zadenejo neposredno (brez odboja) v spodnji del telesa, torej nekam pod prsnim košem.
3. Nabojev ni dovoljeno uporabljati na razdalji manjši od 20 metrov ali z njimi streljati v višje dele telesa (predvsem v glavo), razen v primeru, ko uporabniku grozi smrt ali resna telesna poškodba (Bigatti 2008, 79–80; Hunter in Greaves 2002, 31).

5.2 Manj kot smrtonosna udarna orožja

Udarna orožja, za katera uporabljamo skupno ime palica, ponavadi obravnavamo kot vmesna orožja in kot taka spadajo med manj kot smrtonosna orožja. Izbira udarnega orožja mora temeljiti na preprostih in logičnih kriterijih, ki sledijo značilnostim potencialne situacije, v kateri bo uporabljeno. Osnovni namen policijskega udarnega orožja je udarjanje nasilnega posameznika ali posameznika, ki se upira, po določenih delih telesa in s tem bodisi zaustaviti njegov napad bodisi dobiti nadzor nad njim s povzročanjem neugodja in bolečine. Glavno načelo, ki ga velja upoštevati pri izbiri udarnega orožja, je učinkovitost. Da pa učinkovitost palice dosežemo, mora ta biti prave dolžine ter premera, zadostne teže, biti mora biti gladka in okrogla (brez ostrih robov) in imeti mora primerno oblikovan ročaj. Udarno orožje mora biti uporabno tudi za obrambo pred napadi, omogočati mora torej izvajanje blokad, strokovnih prijemov in odzivanja. Obstaja več vrst različnega udarnega orožja oziroma palic, kot so na primer »gumijevke, palice z ročajem – tonfe, zložljive palice in druge sistematizirane palice« (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 82. člen). Za uporabo palice je zaradi posebnosti vsake izmed različnih modelov potrebno kakovostno urjenje saj s tem zagotovimo učinkovito uporabo in tako zmanjšamo verjetnost nepotrebnih poškodb. Vedeti je potrebno, da je pri uporabi tega orožja posameznikova sposobnost še posebej pomembna (Borrelo 1999; Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 82.–83. člen).

5.3 Manj kot smrtonosna plinska sredstva in tekočine

Za sredstva, ki jih bom navedli v nadaljevanju, je v javnosti priljubljeno poimenovanje solzivec. V to kategorijo manj kot smrtonosnih orožij spadajo različne snovi, ki jih v plinastem ali v tekočem stanju uporabljamo za pomiritev oziroma »pasivizacijo« (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 85. člen) skupin ali posameznikov. Med sredstvi, s katerimi omenjene snovi uporabimo, so »plinska pištola in puška za izstreljevanje plinskih nabojev ali snovi, plinska ročna bomba« (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 85. člen), plinski

razpršilec. Med snovmi, ki jih danes uporabljajo v namene pomiritve množic in posameznikov na tak način, sta najpogostejša CS plin ter OC (tudi pepper spray) oziroma poprovo razpršilo (Orbons 2010, 86; Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 85. člen; Sloane in Vilke 2006, 118).

CS plin sta leta 1928 sintetizirala Corson in Stoughton in iz njunih začetnic izvira tudi ime tega plina. Je izboljšana verzija plina CN, ki so ga uporabljali do okoli leta 1960. CS je bela kristalna snov, ki je netopna v vodi in je le delno topna v etilalkoholu. Uporabna je lahko kot plin, tekočina, dim ali aerosol, za njegovo razširjanje pa uporabljamo eksplozivne naprave, različne oblike razpršilcev in pirotehniko. Snov je tudi zelo vnetljiva in lahko povzroči požar. CS plin povzroča draženje in vnetje kože, dihalnih poti ter sluznice na mestih, ki so bila izpostavljena. CS povzroča draženje kože, predvsem v primeri ko gre za vlažno ali sveže obrito kožo. Posledice so vidne v nekaj minutah od izpostavljenosti in trajajo, dokler je oseba podvržena izpostavljenosti. Simptomi so hujši, če je oseba izpostavljena bolj koncentriranemu CS plinu, oziroma izpostavljenost traja dlje časa. Blažja izpostavljenost povzroča solzenje, izcedek iz nosu in kašljanje. Z daljšo izpostavljenostjo pa simptomi postajajo vse močnejši in se lahko stopnjujejo do davljenja in bruhanja, pekočega občutka na koži ter sluznici in stiskanja v prsih. Učinki CS plina ponehajo nekje 30 minut do ene ure po tistem, ko mu oseba ni več izpostavljena, vseeno pa lahko nekateri simptomi, kot je na primer rdečica na koži, ki je posledica vnetja, trajajo še nekaj ur dlje. Posebno velik učinek ima CS plin takrat, kadar je uporabljen v okolju z visoko temperaturo ali v vlažnem okolju. Nekaterе vrste CS so netopne in lahko ostanejo aktivne več tednov; za vzpostavitev normalnih pogojev je tako potrebna dekontaminacija predmetov in stavb. To je pomembno ravno zaradi velike vnetljivosti CS (Orbons 2010, 86; Sloane in Vilke 2006, 116-117; Vilke in Chan v Orbons 2010, 86).

OC razpršilo (ang. pepper spray), oziroma, kot ga imenujemo v Sloveniji, poprovo razpršilo je izdelano iz naravnega oljnega izvlečka pridobljenega iz feferonov rodu *Capsicum*. Njegova uporaba se je med varnostnimi strukturami povečala v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja in je nekako nadomestila uporabo CS plina. Določene izvedbe tega razpršila lahko v veliko državah legalno uporabljajo tudi civilisti. OC je sestavljen iz mešanice v maščobi topnih fenolov, katerih glavna sestavina (80–90 %) je kapsaicin, ki draži živčne končiče ter stimulira izločanje perifernih neuropeptidov. Kapsaicin je ena od dveh snovi v fenolih, kateri imata najvišjo senzorično vrednost; ta se izraža v Scoville toplotnih enotah. Vsebina posameznih tipov OC razpršila je odvisna od proizvajalca, vrste uporabljenega feferona in od koncentracije raztopine; ta lahko sega od 1 % do 15 %. V

komercialne namene navadno uporabljajo 1 % koncentracija raztopine, policisti in druge varnostne strukture pa posegajo po bolj koncentriranih izvedbah. OC uporabljamo v obliki razpršil s curkom, razpršil v obliki aerosolov in v obliki okroglih izstrelkov napoljenih z OC prahom. Razpršila imajo doomet od okrog 1,5 metra (aerosoli) do nekje 5 metrov (curek). Izstrelke, ki so napoljeni s prahom, uporabljamo skupaj s posebnim orožjem in se ob zadetku človeka ali objekta razletijo ter razpršijo prah. Imajo doomet do 10 metrov. OC deluje na živčne končiče in povzroča takojšnjo bolečino in pekoč občutek na območjih, ki so mu bila izpostavljena (koža, oči, dihalne poti, žrelo, sluznica itd.). Simptomi nastopijo praktično v trenutku in povzročajo solzenje oči, neprostovoljno mežikanje ali zaprtje vek za daljši čas. OC povzroči tudi mravljinčenje kože, njeno zardevanje in močan pekoč občutek, še posebej na sveže obriti ali poškodovani koži. Izpostavljenost OC nadalje povzroča draženje sluznice, predvsem na področju nosu, ter slabost. Razpršilo v obliki aerosolov vpliva na dihalne poti in lahko povzroči mravljinčenje, kašljanje, davljenje in sopenje. Obstajajo tudi primeri, ko zaradi paralize grla, ki jo je povzročila izpostavljenost OC, oseba začasno ni mogla govoriti. Tako CS kot OC je možno uporabljati v obliki izstrelkov, katerih namen je delovati na večji površini in na večji razdalji. Pri vsaki uporabi takšne metode razširjanja teh snovi je možno, da bodo posamezniki, zadeti s temi izstrelki, utrpeli poškodbe žilnega sistema in mehkih tkiv. Previdnost pri njihovi uporabi tako vsekakor ni odveč (Orbons 2010, 86; Sloane in Vilke 2006, 116–120; Smith in Greaves 2002, 596–597; Wani in drugi 2011, 14–16).

5. 4 Manj kot smrtonosne električne naprave

V grobem ločimo dve vrsti manj kot smrtonosnih električnih naprav, električne paralizatorje in taserje. Razlikujeta se po tem, na kakšni razdalji ju lahko uporabimo (Worley in Worley 2011, 72).

Taser je električna naprava, ki deluje na tarče oddaljene do okrog 6,5 metra. Ime taser je kratica in pomeni »Thomas A. Swift Electric Rifle« (Fraiser v Worley in Worley 2011, 73). Zapis se je prvič pojavil v znanstveno fantastičnem delu Toma Swifta leta 1911. Gre za orožje, ki je bilo v osnovi zasnovano za uporabo s strani osebja na letalu v primeru poskusa ugrabitve letala. Taser deluje tako, da se iz njega najprej izstrelita dve bakreni žici, se zapičita v osebo, nato pa se po njiju spusti električni sunek, ki povzroči, da posameznik izgubi nadzor nad mišicami. Bakreni žici imata na koncu nekakšni puščici, sestavljajo ju jedra iz debele kovine in tanek kovinski obod, na koncu vsake pa je bodica. Puščici lahko prebijeta 2,5 centimetrov debel sloj obleke, električna energija pa se na učinkovit način sprosti le, če se puščici nahajata največ 5 centimetrov stran od kože. Električna energija se nato sprosti v

obliki več zaporednih električnih sunkov, vsak od njih pa traja okrog 11 μ s. Orožje je v primeru, da pride do okvare in se puščici ne moreta izstreliti, mogoče uporabiti tudi iz neposredne bližine. Če je uporabljeno na tak način, deluje po principu električnega paralizatorja, ki ga bomo opisali kasneje. Taser je velikosti ročne svetilke, po obliki pa bolj ali manj spominja na pištolo. Policijske verzije je možno uporabiti na razdaljah do okrog 6,5 metra, komercialne različice pa imajo domet do okrog 4,5 metra. Za policijski model je sicer priporočljiva uporaba na razdalji med 3,5 in 5,5 metra, saj se na ta način med puščicama doseže optimalen razmik, ki znaša 10 centimetrov (Fraiser v Worley in Worley 2011, 73; Kornblum in Reddy v Sloane in Vilke 2006, 123; Sloane in Vilke 2006, 123–124; Worley in Worley 2011, 73).

Glavni učinek taserja je, da onemogoči posamezniku kontrolo nad njegovim telesom. Povzroči namreč neprostovoljno krčenje skeletnega mišičja ter vpliva na živčni sistem, kar posledično pomeni izgubo kontrole nad motoričnimi sposobnostmi posameznika. Ker stimulira motorično živčevje in mišično tkivo, posameznika onesposobi, ne glede na osredotočenost njegovih misli, urjenje, velikost ali stanje opitosti. Vseeno pa se učinek, ki ga ima taser na neko osebo, razlikuje od posameznika do posameznika glede na različne dejavnike, kot so mesto zadetka, razmik med puščicama in fizične lastnosti zadete osebe. Sondi, ki imata manjši razmik, torej manj kot 5 centimetrov, imata veliko manjši učinek kot na primer sondi z optimalnim razmikom (10 centimetrov). Oseba, ki je tarča napada s taserjem, občuti bolečino v obliki šoka in krčenje vseh mišic naenkrat. Čeprav posameznik v času napada ne more izvajati fizičnih aktivnosti, pa ves čas ohrani zavest. Ko uporabnik taserja prekine dovod električne energije, se zadeti osebi nemudoma povrnejo normalne sposobnosti. Namen taserjev sicer ni, da bi povzročili resne ali trajne poškodbe, lahko pa vseeno pride do takšnih poškodb, tudi smrtnih, pri ljudeh z različnimi zdravstvenimi težavami (Kornblum in Reddy v Worley in Worley 2011, 73; Sloane in Vilke 2006, 124-125; Worley in Worley 2011, 73).

Električni paralizatorji (ang. stun gun) so zelo podobni taserjem, le da se morajo dotikati kože napadanega posameznika, da delujejo. Tudi tu gre za napravo v velikosti ročne svetilke, ki jo je mogoče upravljati z eno roko. Na koncu električnega paralizatorja sta dva kovinska roglja, ki morata biti v stalnem stiku s kožo napadenega posameznika, da je električni paralizator učinkovit. Povprečen električni paralizator ustvari napetost 75.000 V in oddaja od 17 do 22 sunkov električne energije na sekundo. Uporabnik tega manj kot smrtonosnega orožja mora tako biti fizično blizu osebi, proti kateri deluje, kar v krizni situaciji ni nujno najbolj

preprosto. Električni paralizator napadeni osebi sicer povzroča močne bolečine (orožje proizvaja električne sunke, ki stimulirajo senzorična živčna vlakna), je pa možno, da se ta oseba, če je zelo motivirana ali pa pod vplivom psihoaktivnih snovi, še naprej upira, oziroma osvobodi napada in začne potem na primer delovati proti uporabniku električnega paralizatorja. V primerjavi s taserjem je to orožje torej veliko manj učinkovito, tako glede samih simptomov, ki jih povzroči, kot glede tega, da je za delovanje omejeno na neposredno bližino (Kornblum in Reddy v Worley in Worley 2011, 74; Sloane in Vilke 2006, 131–133; Worley in Worley 2011, 74).

5.5 Vodni curek

Pri nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožjih velja omeniti tudi vodni curek, saj ga, čeprav gre za sredstvo, ki strogo gledano ni ravno orožje, z nekakšnim teleološkim pogledom vseeno lahko prištejemo med ta nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja. Gre za »usmerjen vodni curek« (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2007, 87. člen), s katerim je mogoče posameznikom ali skupinam ljudi preprečevati dostop do neke točke in te ljudi razgnati, usmeriti, označiti ali pasivizirati. Za ustvarjanje vodnega curka pod visokim pritiskom uporabimo posebno vozilo, vodno črpalko ali vodno omrežje (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2007, 87. člen).

6 Slovenske obrambno-varnostne strukture, ki uporabljajo nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja

V nadaljevanju bomo podrobno pregledali dve slovenski obrambno-varnostni strukturi, ki za opravljanje svojih nalog potencialno lahko uporabljata nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja, torej Slovensko vojsko in policijo. Pregledali bomo zakonodajo, ki se v zvezi s tem nanaša na obe strukturi. Preden pa osredotočimo na Slovensko vojsko in slovensko policijo, bi radi navedli še strukture, ki na ozemlju Slovenije prav tako uporabljajo manj kot smrtonosna orožja. Gre za različna zasebna varnostna podjetja in občinske redarje. Pripadniki teh organizacij so pooblaščen le za uporabo plinskega razpršilca, obstaja pa ena razlika. Občinskemu redarju je uporaba plinskega razpršilca dovoljena »v primeru, če drugače ne more od sebe ali koga drugega odvrniti istočasnega protipravnega napada« (Zakon o občinskem redarstvu 2006, 14. člen), varnostnik pa lahko to manj kot smrtonosno orožje uporabi »le, če drugače ne more odvrniti istočasnega protipravnega napada na sebe« (Zakon o zasebnem varovanju 2011, 54. člen). Za varno uporabo omenjenega sredstva je za varnostnike predpisan tudi poseben program usposabljanja, ki ga določi minister za notranje

zadeve (Zakon o občinskem redarstvu 2006, 14. člen; Zakon o zasebnem varovanju 2011, 54. člen).

6.1 Slovenska vojska

Če pregledamo naloge Slovenske vojske, kot so zapisane v 37. členu Zakona o obrambi, ugotovimo, da te obsegajo izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja »za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe« (Zakon o obrambi 2004, 37. člen); zagotavljanje potrebne in zahtevane pripravljenosti; izvajanje vojaške obrambe ob napadu na Slovenijo; sodelovanje s svojo organizacijo in opremljenostjo »pri zaščiti in reševanju« (Zakon o obrambi 2004, 37. člen) v primeru naravnih in drugih nesreč; izvrševanje »obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacija in z mednarodnimi pogodbami« (Zakon o obrambi 2004, 37. člen). Med njimi torej ni policijskih nalog, za izvrševanje katerih se nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja pravzaprav uporabljajo. V četrti točki 37. člena Zakona o obrambi je sicer zapisano, da »Slovenska vojska lahko sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja v skladu z načrti in po predhodni odločitvi vlade« (Zakon o obrambi 2004, 37. člen), a v istem členu tudi piše, da »pripadniki Slovenske vojske pri opravljanju teh nalog nimajo policijskih pooblastil« (Zakon o obrambi 2004, 37. člen). Skladno s temi podatki lahko sklenemo, da pripadniki vojske za opravljanje svojih nalog ne potrebujejo nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij, ker naloge Slovenske vojske v Republiki Sloveniji ne obsegajo policijskih nalog, saj so ta orožja namenjena prav policijskim nalogam. Izjema so pripadniki vojaške policije, ki jim je v Sloveniji dovoljena uporaba plinskega razpršilca in zlozljive palice. Večina enot Slovenske vojske pa tovrstnega orožja vseeno nima med formacijskimi sredstvi. Dejstvo, da Slovenska vojska nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij ne sme uporabljati in jih tudi ne uporablja znotraj Slovenije, pa še ne pomeni, da tovrstnih sredstev ne uporablja na mednarodnih misijah v tujini. 2. točka Zakona o službi v Slovenski vojski namreč pravi, da »Slovenska vojska pri izvajanju nalog izven države lahko opravlja tudi naloge, ki jih v Republiki Sloveniji ne opravlja, če je opravljanje takih nalog predvideno v okviru misije ali druge oblike delovanja vojske, na katero so pripadniki napoteni, in če so pripadniki usposobljeni za opravljanje takih nalog« (Zakon o službi v Slovenski vojski 2007, 25. člen), torej lahko ugotovimo, da je to pravno in fizično mogoče. V kolikor mednarodna misija ali kakšna druga oblika delovanja vojske v tujini, kamor je napotena Slovenska vojska, predvideva delovanje v okviru nalog javnega reda in miru (JRM), ki so na nek način policijske naloge, in v primeru, da so pripadniki za tovrstno delovanje ustrezno usposobljeni,

je možno, da slovenski vojaki uporabijo nesmrtonosno in manj kot smrtonosno orožje. Opremo jim priskrbi vodilna država misije (ang. leading nation), v kolikor je za to potreba. Pripadnikom Slovenske vojske je v tujini torej dovoljena uporaba plinskega razpršilca, palice (gumijevke) in zložljive palice (Korez 2013; Potočnik 2013; Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 80.–86. člen; Zakon o obrambi 2004, 37. člen; Zakon o službi v Slovenski vojski 2007, 25. člen).

6.2 Slovenska policija

Policija izvaja naloge povezane z zagotavljanjem notranje varnost v Republiki Sloveniji in skladno s temi nalogami med drugim tudi uporablja prisilna sredstva v obliki nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij. V Zakonu o policiji je opredeljeno, katera sredstva je policija pooblaščen uporabljati, v Pravilniku o policijskih pooblastilih pa so podrobneje razložene okoliščine, v katerih je posamezna orožja dovoljeno uporabljati (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 80.–105. člen; Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 82.–95. člen)

Za uporabo nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih plinskih sredstev in tekočin (tu gre po navadi za plinski razpršilec) morajo biti po 82. členu Zakona o policiji izpolnjeni enaki pogoji kot pri telesni sili. Ti so opredeljeni v 80. členu istega zakona, ki pravi, da se telesna sila uporabi le takrat, ko policist na noben drug način ne more »obvladati upiranja osebe, odvrti napada ali preprečiti samopoškodbe« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 80. člen). Če so izpolnjeni omenjeni pogoji, lahko policist plinsko sredstvo ali tekočino uporabi »neposredno proti osebi« (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 80. člen). V 83. in 84. členu Zakona o nalogah in pooblastilih policije je opredeljena uporaba manj kot smrtonosnih udarnih orožij (palica), ki jih sme policist uporabiti le v primeru, ko je neuspešno uporabil telesno silo oziroma plinski razpršilec, in pa tudi v primeru, da okoliščine sploh ne omogočajo uspešne uporabe teh dveh sredstev. Policisti lahko, če nobeno milejše sredstvo ne zaleže, palico uporabijo tudi pri pasivnem upiranju posameznika, a le za izvajanje strokovnih prijemov. Prepovedani so usmerjeni udarci v dele telesa, ki se smatrajo za vitalne, torej udarci po glavi, vratu in genitalijah. Takšni udarci so izjemoma dopuščeni le v nujnih primerih, če posameznik predstavlja neposredno grožnjo policistu ali drugim osebam (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 80., 84. člen; Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 80., 82.–84. člen)

Policija lahko uporabi tudi vodni curek, in sicer »za potiskanje, odzivanje, razdvajanje in razganjanje ljudi« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 94. člen), in sicer tako, da je

javni red vzpostavljen s čim manj škodljivim posledicam. Vodni curek se lahko uporabi »le po odredbi generalnega direktorja policije, direktorja policijske uprave ali policista, ki ga za to pooblasti generalni direktor policije ali direktor policijske uprave« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 91. člen). Vendar pa mora, preden uporabi to sredstvo, »množici ukazati, naj neha kršiti javni red in naj se mirno razide, ter jo opozoriti na uporabo prisilnih sredstev, če ukaza ne bo upoštevala« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 91. člen). Ti določili sicer veljata tudi za plinska sredstva, ki niso plinsko razpršilo, torej za plinske pištole, puške s katerimi se lahko izstrelji plinski naboj, plinske ročne bombe itd. in tudi za manj kot smrtonosno kinetično strelivo. Vseeno pa je v primeru teh sredstev možno postopati tudi drugače, saj je v 3. točki (odstavku) 91. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije zapisano, da je možno ta sredstva »brez odredbe pristojne osebe in brez opozorila iz prejšnjega odstavka uporabiti ob terorističnih dejanjih in ugrabitvah ali za prijetje osebe, ki se aktivno upira, napada, zabarikadira ali drugače onemogoča izvedbo policijske naloge« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 91. člen). Policistom je uporaba plinskih sredstev in manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva dovoljena tudi v primeru, da pogoji iz 3. točke 91. člena Zakona o policiji niso izpolnjeni, »če utemeljeno pričakujejo oboroženi odpor, zaradi katerega bi lahko bilo neposredno ogroženo življenje policista ali druge osebe« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 91. člen). V povezavi z manj kot smrtonosnim kinetičnim strelivom je v Zakonu o policiji govora o gumijastih izstrelkih, h katerim spadajo izstrelki iz »gume, pene, plastike« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 95. člen), in drugih materialov, ki imajo podoben učinek. O uporabi katerihkoli prisilnih sredstev mora policist narediti uradni zaznamek (Pravilnik o policijskih pooblastilih 2006, 103. člen; Zakon o nalogah in pooblastilih policije 2013, 90.–91., 94.–95. člen).

7 Etične dileme v zvezi z uporabo nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij

Nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja so nekakšen odgovor na etične probleme, ki jih povzročajo vojne, saj predstavljajo bolj humano alternativo klasičnemu orožju, ki v vojni, v humanitarnih operacijah ali v policijskih operacijah povzroča smrtne žrtve in uničuje objekte. Osebe, ki se torej znajdejo v situaciji, v kateri morajo uporabiti silo, tako nimajo na voljo zgolj smrtonosne sile, pač pa najrazličnejše druge pristope. Usmeritev je, da bi bilo na voljo čim več takšnih alternativ in bi bilo bolj humano delovanje mogoče v čim več različnih situacijah in v čim več različnih okoljih. Namen tovrstnega orožja je namreč, da uporabnikom

priskrbi čim več časa za sprejem prave odločitve in čim več različnih možnosti za to, da bodo to odločitev učinkovito realizirali. Da jim možnost za strateško in etično presojo situacije in uporabo primerne in proporcionalne sile. Razvoj takšnih alternativ pa mora seveda spremljati tudi etični premislek (Anais 2011, 541; Enemark 2008, 202; Kaurin 2010, 101–102; Mihm v Enemark 2008, 202; Partin v Kaurin 2010, 101).

Najprej velja pozornost nameniti tehnični ustreznosti nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij. Čeprav so ta orožja sicer narejena s ciljem, da ne povzročajo trajnih poškodb ali smrti, pa je to, ali ta cilj dosežejo, v veliki meri odvisno od njihovih tehničnih zmogljivosti in zanesljivosti. Že majhna nepravilnost v delovanju posameznega orožja namreč lahko povzroči praktično enake posledice kot uporaba klasičnega orožja. Če vzamemo za primer manj kot smrtonosno kinetično strelivo oziroma orožje, je njegova ključna pomanjkljivost natančnost. To kinetično strelivo naj bi zadelo samo določene dele telesa, a je zaradi težav z nenatančnostjo težko zagotoviti zadetek ravno v tisto mesto. Lastnost manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva, ki ovira njegovo natančnost, je ravno tisto, kar ga na nek način dela manj verjetnega povzročitelja težjih poškodb in to je njegova oblika, ki ni ravno aerodinamična in negativno vpliva na njegove balistične značilnosti. To strelivo mora namreč doseči kar se da enakomerno razmerje med dometom, kinetično energijo ob zadetku in natančnostjo. Težava pri tem sredstvu pa ni le v tem, da zadane napačen del telesa, pač pa tudi možnost, da sploh ne zadane osebe, ki je bila izbrana za tarčo. Na ta način pa orožje postane nediskriminatorno, kar je moralno nedopustno. Če ne moremo zagotoviti, da bo zadeta tista oseba, ki je zaradi takšnih ali drugačnih razlogov bila izbrana za tarčo, tudi če gre za orožje, ki ni smrtonosno, je to nesprejemljivo. Podoben problem se pojavlja tudi v primeru CS plina, ki je sicer namenjen za uporabo na nekem območju, a je njegova slabost v tem, da je praktično nemogoče nadzorovati njegovo količino, še bolj pa koncentracijo, ki jo posameznik na tem območju vdihne. Količina plina je namreč na različnih delih nekega območja različna, zato je, predvsem zaradi nenehnega premikanja ljudi, težko nadzorovati, kateri od posameznikov v množici je dobil zadostno količino plina in kateri prekomerno (Orbons 2010, 87–88; Kaurin 2010, 104).

Naslednji dejavnik, ki vpliva na etičnost nekega orožja, tudi če gre za nesmrtonosno ali manj kot smrtonosno, pa je uporabnik, oziroma način, na katerega je to sredstvo uporabljeno. Namen manj kot smrtonosnega kinetičnega streliva daje uporabniku možnost, da zadrži napadalce na varni razdalji in vseeno deluje po njih. Zmožnost takšnega postopanja je odvisna od sposobnosti uporabnika. Enako velja za uporabo CS plina, le da ima tu posameznikova

sposobnost manjši pomen. Strokovnjaki menijo, da so nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja večkrat napačno uporabljena s strani obrambno-varnostnih sil, pa naj gre za nenamerno napako ali pa za zlorabo. Po navadi pa imamo, vsaj pri uporabi v vojski, opraviti z glavnima praviloma glede delovanja v vojni, znanima kot *jus in bello*. To sta diskriminatornost, ki je bila že omenjena, in pa proporcionalnost. Nekateri avtorji pravijo, da uporaba nesmrtonosnega in manj kot smrtonosnega orožja vedno ustreza obema pogojema. Za primer podajajo uporabo manj kot smrtonosnega plinskega sredstva na množici v urbanem okolju, kjer so civilisti in bojovníki pomešani med sabo in ni mogoče ločiti enih od drugih. Z uporabo plinskega sredstva bi onesposobili celotno množico, vojaki pa bi potem med ljudmi našli tiste ljudi, ki jih želijo prijati. Avtorji te teorije nadalje pravijo, da je v tem primeru vidna tudi proporcionalnost tega orožja, saj so osebe, ki so bile videne kot tarče, zgolj onesposobljene in ne mrtve, kot bi bile v primeru, če bi uporabili klasična smrtonosna sredstva. Nasprotniki te razlage pa pravijo, da je uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij v tem primeru tako nediskriminatorna kot neproporcionalna, saj so bili napadeni tudi civilisti, poleg tega pa obstaja možnost, da je prišlo do kombiniranja nesmrtonosnega orožja s smrtonosnim po tem, ko so bile tarče prijete. Kljub temu da civilisti ne bi bili poškodovani, pa že samo dejstvo, da so bili napadeni velja za neetično (Enemark 2008, 203); Orbons 2010, 80; Mayer v Enemark 2008, 203).

Zlorabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij so v svetu precej pogoste. V primeru vojne oziroma bojnih situacij pogosto prihaja do uporabe teh orožij proti neborcem, kar je v nasprotju z mednarodnim vojnim in humanitarnim pravom. Ključen problem je ugotoviti, kdaj je neborca dovoljeno izbrati za tarčo, ne glede na posledice. Takoj, ko namreč napademo neborca, prestopimo z vidika etike ključno mejo. Načelo, ki govori o nenapadanju teh oseb, naj bi preprečevalo ne le njihovo pobijanje temveč tudi možnost, da bi se do njih vedli kot do borcev. Iz tega razloga je proti njim prepovedano delovati ne le s smrtonosno silo ampak tudi z nesmrtonosno. Potrebno je tudi upoštevati posameznikovo pravico do samoobrambe; neborca namreč na ta način izraža svojo neodvisnost, kar ne sme biti videno kot poskus napada borca. Pripadniki oboroženih sil se morajo zavedati, da si neborci niso izbrali, da so v tem času na vojnem območju, in imajo, kljub temu da so na tem območju, pravico sprejemati svoje odločitve in biti neodvisni, istočasno pa morajo pripadniki pozornost seveda namenjati sumljivim in potencialno nevarnim osebam. Neetično in nesprejemljivo je torej, da zaradi prihranka pri času uporabimo pač nesmrtonosno in manj kot smrtonosno orožje, namesto da bi se na učinkovit in konstruktiven način ukvarjali z neborci. Ko gre za situacije znotraj

posameznih držav, v katerih policijske sile uporabijo ta orožja na nelegalen način ali pa v preveliki meri, so predmet zlorab večinoma CS plin, OC plin, manj kot smrtonosno kinetično strelivo pa tudi električna sredstva. Predvsem gre tu za uporabo CS plina v zaprtih prostorih, kar naredi plin še bolj koncentriran in povzroči, da posameznik vdihne preveliko količino tega sredstva. Ta plin in tudi poprovo razpršilo zlorablajo tudi za mučenje priprtih oseb in oseb med prevozom v pripor (primer Venezuele), kar je etično nesprejemljivo. Tudi manj kot smrtonosno strelivo je večkrat uporabljeno kot sredstvo za kaznovanje v različnih državah, v preteklosti na Severnem Irskem, v današnjem času pa v napetih odnosih med Izraelci in Palestinci. Na obeh območjih je prišlo zaradi uporabe teh sredstev tudi do smrtnih žrtev (Kaurin 2010, 105; Lewer in Schofield v Kaurin 2010, 105; Mayer v Kaurin 2010, 105; Orbons 2010, 89–90; Wright v Orbons 2010, 90).

V obseg zlorab spada spreminjanje lastnosti izstrelkov, da bi se povečala njihova smrtonosnost, uporabo teh sredstev v situacijah, ki tega ne zahtevajo, streljanje na premajhni razdalji, v občutljive dele telesa, iz premikajočega se vozila ter kaznovanje posameznikov na ulici. Obstaja možnost, da se nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja uporabijo za zatiranje ljudi, ki se bojujejo za nek pravičen cilj, na primer proti zatiralski politiki neke države, kar je z vidika legitimnosti za uporabo sile prav tako sporno. Ali bo do zlorabe prišlo, je odvisno od okoliščin in različnih drugih dejavnikov, pri čemer igrata pomembno vlogo uporabnikov odnos in njegov namen. Obstajajo pa tudi primeri, ko neka obrambno-varnostna struktura kljub dobrim namenom v želji po doseganju rezultatov v zadostni meri ni upoštevala varnostnih zahtev glede zaščite civilistov. Eden od teh primerov je situacija v moskovskem gledališču leta 2002, ko je 40 čečenskih teroristov zajelo 700 civilistov. Teroristi se niso hoteli predati in so naznanili, da raje umrejo, kot to storijo. Razmere v gledališču so postale nevzdržne in civilisti, med katerimi so bili tudi otroci, so začeli trpeti pomanjkanje hrane. Komandosi so v gledališče spustili plin, ki naj bi bil nesmrtonosen in naj bi vse samo omamil. Ker pa so bile osebe dehidrirane, je plin nanje deloval bolj škodljivo kot bi sicer. Komandosi so sicer uspeli pobiti vse teroriste (40), vseh žrtev skupaj pa je bilo 128. Na verjetnost zlorabe vpliva tudi dejstvo, v kolikšni meri želi neka obrambno-varnostna struktura delovati v skladu z etičnimi normami in kako potem to željo posreduje pripadnikom. Posebej pomembni so odnos pripadnikov do neke osebe, proti kateri je potencialno upravičena uporaba tovrstne oborožene sile, pa tudi profesionalnost, samokontrola in samozavest samega pripadnika. Od poveljnika, ki izda ukaz za uporabo tega sredstva, še bolj pa od posameznika, ki to sredstvo dejansko uporablja, je odvisno, ali bo orožje uporabljeno

znotraj predpisanih meja in torej v skladu z navodili, ki omogočajo varno uporabo, brez neželenih in nepotrebnih poškodb. S tehničnega vidika je od teh posameznikov torej odvisno, kakšno napetost bodo izbrali pri električnih sredstvih, kolikšno količino plinskih sredstev in tekočin bodo uporabili za enega človeka, v kateri del telesa bodo merili itd (Moreno 2004, 1–2; Orbons 2010, 89–91; Wright v Orbons 2010, 90).

Razvoj in uporaba nesmrtonosnega in manj kot smrtonosnega orožja na način, ki se ne ukvarja z razlikovanjem, sta vsekakor nedopustna. Tudi če obstajajo orožja, ki napadenim osebam ne povzročijo trajnih oziroma hujših poškodb, to še ne pomeni, da jih je tudi moralno uporabljati brez kakršnekoli etične presoje na nediskriminatoren način. Čeprav bi se sicer na ta način olajšalo delo obrambno-varnostnih struktur, saj ne bi več rabili paziti na postranske žrtve, pa takšno delovanje vseeno ni sprejemljivo. Obstajajo tudi teorije, ki pravijo, da je že sama nesmrtonosnost tisto, kar dela ta orožja neučinkovita, in da tudi v primeru delovanja samo po vojaških tarčah, niso dobra alternativa klasičnemu orožju. Argumenti zagovornikov tega pristopa so, da se s nesmrtonosnimi orožji vojaških ciljev ne da dosežati na učinkovit način. Pravijo, da bolečina ni zadosten dejavnik odvratanja napadalcev in da bi nasprotniki verjetneje napadli, če bi vedeli, da ne bodo umrli. Tako bi lahko posameznik, ki je bil onеспособljen in ne ubit, ob drugi priložnosti spet deloval in povzročal žrtve. Ti avtorji so mnenja, da ne more biti vojne brez prelivanja krvi in da je v primeru uporabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij nemogoče ugotoviti, katera stran je zmagala, ter takšna vojna torej nič ne reši. Nasprotniki takšnih teorij pa pravijo, da smisel vojne ni ubijanje sovražnikov, pač pa delovanje na njih na tak način, da izgubijo voljo po nasprotovanju. Ta cilj pa nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja dosežejo na veliko bolj etičen in sprejemljiv način. Nekateri ravno zaradi tega tudi zagovarjajo ta orožja, saj verjamejo, da uporaba tovrstnih sredstev, ki so opredeljena kot bolj etična in humana, tudi konflikt, v katerem so uporabljena, naredi bolj etičen in tako pravičen. Vseeno pa ne smemo dopustiti, da bi nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja, naredila vojno za bolj privlačno obliko reševanja sporov. Da bi torej vojna postala bolj sprejemljiva za javnost, manj tvegana in cenejša. Zatekanje k sili mora namreč vedno biti, vsaj moralno, pa tudi politično, vojaško in diplomatsko, težko in predmet resnega premisleka, v katerem se preveri njeno smiselnost ter verjetnost doseganja zastavljenih ciljev. Vojna mora biti zato vedno povezana z določenimi stroški (v tem primeru človeškimi življenji). Moramo se sicer truditi, da vojna postane bolj humana, a ti stroški se morajo ohraniti. Na ta način namreč preprečimo, da bi države brezglavo začenjale vojne, saj v primeru stroškov, pritisk javnosti prisili vlade k bolj

preudarnemu izbiranju vojn, v katerih želi sodelovati (Anais 2011, 544; Alexander v Enemark 2008, 203; Alexander v Kaurin 2010, 103–104,107; Enemark 2008, 203; Kaurin 2010, 103–104, 108–107; Mandel v Enemark 2008, 203; Scarry v Kaurin 2010, 108).

Uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij pa je lahko etično sporna tudi z vidika samih lastnosti oseb, proti katerim s temi sredstvi delujemo. Dejstvo je, da ta orožja ne delujejo na vse ljudi enako, njihov učinek je odvisen od telesne zgradbe posameznika, njegove motiviranosti za upiranje in psihičnega stanja. To torej pomeni, da se vsa ne smejo uporabljati proti vsem enako oziroma v isti meri in da je potrebno za vsako situacijo izbrati pravo sredstvo, saj bo le tako učinek primeren oziroma sorazmeren s potrebami. Če je posameznik pod vplivom alkohola, drog ali pa mentalno bolan, to povzroči odstopanje od normalnega učinka določenih nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij. Tudi če je posameznik telesno zelo močan ali pa agresiven, je situacija podobna in je zoper takšno osebo potrebno uporabiti ta sredstva v večjem obsegu. Poseben primer so otroci, ki so kršitelji, oziroma se nehote znajdejo na območju uporabe nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij. Ker se pri oblikovanju teh orožij upošteva, da se bodo uporabljala za onesposobitev odrasle osebe povprečne velikosti, so lastnosti orožij neustrezne za uporabo na otrocih. Posledice tovrstne uporabe so tako lahko trajne poškodbe, pa tudi smrt. Zelo pomemben dejavnik glede učinkovitosti nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij je že omenjeno mentalno stanje oziroma motiviranost posameznika ali množice, kar je odvisno od razlogov, zaradi katerih se nekdo upira ali bori, in od njihovega dožemanja obrambno-varnostnih struktur, proti katerim delujejo. Od vsega tega je odvisno, kako bodo ljudje doželi uporabo teh sredstev in kako se bodo odzvali. Če je namreč uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij s strani napadenih oseb in širše javnosti dojeta kot nepravilna, je možno, da bo uporaba teh sredstev odpor samo še podžgala (Kaurin 2010, 102; Orbons 2010, 92–93).

Pri uporabi nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij ne smemo torej nikoli odpraviti moralnega razlikovanja med borcem in neborcem, to orožje tudi ne sme postati tehnološka rešitev moralnih in strateških vprašanj ali način, kako vojne narediti bolj sprejemljive (Kaurin 2010, 102).

8 Sklep in verifikacija hipotez

Med slovenskimi obrambno-varnostnimi strukturami obstaja kar nekaj razlik glede vrst nesmrtonosnega in manj kot smrtonosnega orožja, ki je v uporabi. Manj kot smrtonosna udarna orožja ter plinska sredstva in tekočine uporabljata tako vojska kot policija, medtem ko vodni curek in manj kot smrtonosno kinetično strelivo uporablja zgolj policija. Manj kot smrtonosnih električnih naprav ne uporabljata niti vojska niti policija. Tako lahko na tem mestu zavrneemo hipotezo, ki pravi, da se zato *ker v veliko državah, s katerimi Slovenija sodeluje na obrambnem in varnostnem področju uporablja manj kot smrtonosne električne naprave, te naprave uporabljajo tudi v slovenskih obrambno-varnostnih strukturah.* Slovenske obrambno-varnostne strukture torej, kljub temu da v okviru varnostnih povezav sodelujejo z državami, ki uporabljajo manj kot smrtonosne električne naprave, same teh naprav ne uporabljajo.

Pooblastila glede uporabe nesmrtonosnega in manj kot smrtonosnega orožja so v okviru slovenske zakonodaje zapisana v Pravilniku o policijskih pooblastilih, Zakonu o nalogah in pooblastilih policije, Zakonu o obrambi ter Zakonu o službi v Slovenski vojski, vendar pa obstajajo velike razlike glede podrobnosti opredelitve za področje varnosti in področje obrambe. Na tem mestu lahko hipotezo, ki pravi, da je *uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij v slovenskih obrambno-varnostnih strukturah zaradi pomembnosti tematike v slovenski zakonodaji celostno opredeljena*, delno potrdimo. Uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij je v policiji v zakonodaji zelo podrobno opisana in opredeljena, medtem ko je o uporabi nesmrtonosnega in manj kot smrtonosnega orožja v Slovenski vojski na podlagi zakonodaje mogoče sklepati zgolj teleološko.

Z etičnega vidika so nesmrtonosna in manj kot smrtonosna orožja na prvi pogled zaradi svojih lastnosti sicer bolj sprejemljiva kot klasična. Vseeno pa se tudi glede uporabe tovrstnega orožja porajajo resni dvomi. Prva skupina pomislekov se dotika tehnične brezhibnosti orožja. Če to orožje ne deluje tako, kot bi moralo, lahko namreč povzroča smrtne žrtve v podobni meri kot klasično orožje. Naslednji pomislek velja zavesti posameznika, ki to orožje uporablja. Ker gre namreč za orožje, ki naj ne bi povzročalo smrtnih žrtev, ga uporabniki večkrat uporabijo tudi proti nedolžnim civilistom, saj ga vidijo kot nenevarnega in jim tovrstna uporaba olajša delo. Potrebno se je zavedati, da uporaba orožja proti nedolžnim ljudem ne glede na njegovo smrtonosnost z etičnega vidika ni sprejemljiva. Tretji pomislek pa se nanaša na telesno zgradbo ljudi, proti katerim je to orožje uporabljeno, saj je od tega odvisno, ali bo imelo na njih to orožje predviden nesmrtonosen učinek ali pa bodo posledice

trajne poškodbe ali celo smrt. Hipotezo, ki pravi, da je *uporaba nesmrtonosnih in manj kot smrtonosnih orožij zaradi povzročanja ljudem blažjih in ne trajnih poškodb, v etičnem smislu v vsakem primeru sprejemljiva*, lahko na tem mestu torej zavrnamo, saj obstaja veliko spremenljivk glede njihovega potencialnega delovanja in uporabe, katere so etično nesprejemljive, čeprav naj bi ta orožja imela nesmrtonosen učinek na ljudi.

9 Literatura

- Anais, Seantel. 2011. Ethical interventions: Non-lethal weapons and the governance of insecurity. *Security Dialogue* 42 (6): 537– 552.
- Annati, Massimo. 2012. Non-Lethal Weapons and Technologies Resources and Techniques and Lessons Learned. *Military Technology – MILTECH* 11: 49–53.
- Bigatti, Claudio. 2008. »Less Lethal« Kinetic Ammunition. *Military Technology – MILTECH* 12: 78–81.
- Borrello, Andrew. 1999. Police Impact Weapons: A Foundation for Proper Selection. *Law & Order* 47 (8): 65–71.
- Enemark, Christian. 2008. »Non-lethal« weapons and the occupation of Iraq: technology, ethics and law. *Cambridge Review of International Affairs* 21 (2): 199–215.
- Hunter, Simon in Ian Greaves. 2002. Baton rounds. *Trauma* 4: 29–37.
- Kaurin, Pauline. 2010. With Fear and Trembling: An Ethical Framework for Non-Lethal Weapons. *Journal of Military Ethics* 9 (1): 100–114.
- Korez, Simon. 2013. Telefonski pogovor z avtorjem. Novo mesto, 17. junij.
- Lewer, Nick. 2003. Non-lethal weapons: operational and policy developments. *THE LANCET Extreme medicine* 362 (12): 20–21.
- Luard, Evan. 2001. *Človek, država, vojna*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lundquist, Edward. 2012. Non-Lethal Apps. *Seapower* 10: 40–43.
- Moreno, Jonathan D. 2004. Medical Ethics and Non-Lethal Weapons. *The American Journal of Bioethics* 4 (4): 1–2.
- NATO. *NATO policy on non-lethal weapons*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p991013e.htm> (27. junij 2013).
- Orbons, Sjef. 2010. Do Non-Lethal Capabilities License to »Silence«? *Journal of Military Ethics* 9 (1): 78–99.
- Potočnik, Gregor. 2013. Intervju z avtorjem. Novo mesto, 2. julij.
- *Pravilnik o policijskih pooblastilih*. Ur. l. RS 40/2006 (14. april 2006).
- Sloane, Christian in Gary M. Vilke. 2006. Riot Control Agents, Tasers, and Other Less Lethal Weapons. V *Forensic Science and Medicine: Sudden Deaths in Custody*, ur. D. L. Ross in T. C. Chan, 113-138. New Jersey, Totowa: Humana Press Inc.
- Smith, Jason in Ian Greaves. 2002. The Use of Chemical Incapacitant Sprays: A Review. *The Journal of TRAUMA Injury, Infection, and Critical Care* 52: 595–600.

- Wani, Mohd Lateef, Ab Gani Ahangar, Gh Nabi Lone, Shyam Singh, Abdul Majeed Dar, Mohd Akbar Bhat, Hakeem Zubair Ashraf in Ifat Irshad. 2011. Vascular Injuries Caused by Tear Gas Shells: Surgical Challenge and Outcome. *Iran J Med Sci* 36 (1): 14–17.
- Worley, Vidisha Barua in Robert M. Worley. 2011. Shocking Policy: Municipal Liability for the Use of Tasers and Stun Guns by the Police. *Journal of Police Crisis Negotiations* 11: 72–89.
- *Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)*. Ur. l. RS 15/2013 (18. februar 2013).
- *Zakon o občinskem redarstvu (ZORed)*. Ur. l. RS 139/2006 (29. december 2006).
- *Zakon o obrambi (ZObr-UPB1)*. Ur. l. RS 103/2004 (23. september 2004).
- *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV)*. Ur. l. RS 68/2007 (30. julij 2007).
- *Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1)*. Ur. l. RS 17/2011 (11. marec 2011).
- Žabkar, Anton. 2007. *Pehotna oborožitev in oprema*. Ljubljana: Založba Defensor.

Priloga A: Intervju z Gregorjem Potočnikom, pomočnikom za vojaško policijo v 1. brigadi Slovenske vojske.

1) *Katera sredstva od naštetih (plinski razpršilec, taser, električni paralizator, palica (gumijevka, tonfa, zložljiva palica ...), vodni curek, gumijasti naboj (ang. baton round)), uporabljajo katerekoli enote Slovenske vojske bodisi v Sloveniji bodisi v tujini?*

V Sloveniji uporablja vojaška policija: plinski razpršilec in zložljivo palico. V tujini pa vsa Slovenska vojska uporablja plinski razpršilec, palico in zložljivo palico.

2) *Katera od teh sredstev se uporabljajo zgolj v tujini?*

Palica.

3) *Katera sredstev uporablja vojaška policija za naloge v Sloveniji in kako je s pooblastili vojaške policije?*

Plinski razpršilec in zložljivo palico. Vojaška policija ima pooblastila v skladu z Zakonom o obrambi (65.-68. člen ZObr).

4) *Ali uporablja vojaška policija v Sloveniji enake tipe naštetih sredstev kot policija ali pa gre vsaj načrtovanje v to smer?*

Vojaška policija uporablja enaka sredstva kot policija.

5) *Ali vojaška policija prej naštetih sredstev v Sloveniji pogosto (vsakodnevno) uporablja?*

Odvisno od primerov, ti pa so redki.

6) *Gre na mednarodnih misijah za vsakodnevno uporabo teh sredstev in za kakšne naloge se uporabljajo ta sredstva?*

V operacijah kriznega odzivanja (misijah) Slovenska vojska uporablja ta sredstva za vzdrževanje javnega reda.

7) *So bili taserji ali električni paralizatorji kdaj testirani za morebitno uporabo v vojaški policiji?*

Ne.